

เรื่อง พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ หรือไม่

๑. ความเป็นมาและข้อเท็จจริงโดยสรุป

ศาลอุทธรณ์ส่งคำโต้แย้งของผู้ยื่นคำขอ (นายสำออย วันเพ็ญ) ในคดีอุทธรณ์คำวินิจฉัย คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา หมายเลขดำที่ ๕๓๖/๒๕๖๔ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๓๔๖/๒๕๖๔ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ สรุปได้ว่า พนักงานอัยการจังหวัดสมุทรปราการยื่นฟ้องผู้ยื่นคำขอเป็นจำเลย ต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการ ระหว่างการพิจารณาผู้ยื่นคำขอได้รับการปล่อยชั่วคราว ต่อมาศาลจังหวัดสมุทรปราการพิพากษายกฟ้อง ผู้ยื่นคำขอยื่นคำขอรับค่าใช้จ่ายในส่วนค่าทนายความ และคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาวินิจฉัยให้ยกคำขอ เนื่องจากเห็นว่าผู้ยื่นคำขอมิได้ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ผู้ยื่นคำขอ ยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยต่อศาลอุทธรณ์ ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ผู้ยื่นคำขอโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ที่กำหนดให้การถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติ ค่าใช้จ่ายในส่วนค่าทนายความอันเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดียอมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ยื่นคำขอ สร้างบรรทัดฐานให้จำเลยที่ต้องการรับสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ ต้องสละสิทธิการขอปล่อยชั่วคราว ทั้งที่จำเลย จะถูกปล่อยชั่วคราวหรือไม่ล้วนแต่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องสูญเสีย ค่าใช้จ่ายและทรัพยากรต่อสู้อันเกิดจากกระบวนการของรัฐ เป็นบทบัญญัติที่สร้างภาระเกินสมควร เป็นข้อจำกัดในการอำนวยความสะดวก จึงชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ และมาตรา ๒๙

๒. ประเด็นเบื้องต้น

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของผู้ยื่นคำขอไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า บทบัญญัติที่ผู้ยื่นคำขอโต้แย้งเป็นบทบัญญัติที่ศาลอุทธรณ์จะใช้บังคับแก่คดี เมื่อผู้ยื่นคำขอโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติดังกล่าวชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีการวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินี้ กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย ส่วนที่โต้แย้งว่าพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕ หรือไม่ นั้น เห็นว่า มาตรา ๕ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๑ บททั่วไป วางหลักความเป็นกฎหมายสูงสุด

ของรัฐธรรมนูญไว้ มิได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

๓. ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิด รัฐจะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ การควบคุมหรือคุมขังต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็น โดยมีหลักการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ส่วนการไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นเพียงข้อยกเว้น แม้การควบคุมหรือคุมขังจะเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่รัฐเอาตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานหรือการพิจารณาคดีของศาลมีประสิทธิภาพและเป็นไปโดยเรียบร้อย แต่มาตรการดังกล่าวอาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิการขอปล่อยชั่วคราวจึงเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่บุคคลทุกคนพึงได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิดของบุคคลในศาล ดังนั้นเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราวและต้องสูญเสียอิสรภาพโดยถูกควบคุมหรือคุมขังเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ส่งผลให้ได้รับความทุกข์ทรมาน พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้สิทธิเฉพาะผู้ที่สูญเสียอิสรภาพด้วยเหตุที่ไม่ได้รับสิทธิในการปล่อยชั่วคราว และถูกคุมขังเป็นระยะเวลาอันยาวนานในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลหรือต้องรับโทษตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งปรากฏคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดต่อมาในภายหลังว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้กระทำความผิดหรือการกระทำของบุคคลนั้นไม่เป็นความผิด เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับความเสียหายจากการถูกคุมขังโดยกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด เพื่อให้รัฐมีความระมัดระวังในการดำเนินคดีอาญาและรับผิดชอบต่อบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐ และเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งการบัญญัติกฎหมายเพื่อเยียวยาความเสียหายในลักษณะดังกล่าว รัฐต้องคำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วย ดังนั้น พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) จึงสอดคล้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีการพิสูจน์ในศาล มิได้มุ่งหมายให้จำเลยต้องสละสิทธิในการปล่อยชั่วคราวหรือถูกคุมขังไม่เป็นการสร้างภาระเกินสมควร หรือเป็นการจำกัดสิทธิในการได้รับการอำนวยความสะดวก มิขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙

๔. ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง (๒) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙

องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ นายปัญญา อุดชาชน นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม นายวิรุพห์ แสงเทียน
นายจรินทร์ หะวานนท์ นายนภดล เทพพิทักษ์ และนายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์

หมายเหตุ ประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๓๙ ตอนที่ ๕๐ ก วันที่ ๑๕
สิงหาคม ๒๕๖๕

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวน

นายธีรนัย เทียมทอง

นายชัยธร หัตถกรรม ผอ.กค. ๑๑

นางสาวไปรยา ทศนสกุล ผอ.สค. ๔

ว่าที่เรือตรี ดิเรก สุขสว่าง ผชช. ด้านคดี

ย่อโดย นายธีรนัย เทียมทอง

นักวิชาการคดีรัฐธรรมนูญปฏิบัติการ

นายมนตรี กนกวารี รอง ลสร. ตรวจ